

*Осташова В. О.,
к.ю.н., доцент, доцент кафедри підприємництва і права
Кальян О. С.,
к.ю.н., доцент, професор кафедри підприємництва і права
Полтавська державна аграрна академія
м. Полтава, Україна*

ПРАВНИЧІ КОМПЕТЕНТНОСТІ ПІДПРИЄМЦІВ В УМОВАХ ДІДЖИТАЛІЗАЦІЇ

Дедалі глибше цифровізація (діджиталізація) проникає в усі сфери життя людини. В підприємстві цей процес, напевно, є одним з найпомітніших: розширення географії клієнтів, зміцнення зв'язків через частоту та рівень спілкування, опанування новітніх форм акумулювання, структурування та аналізу даних, прискорення бізнес-процесів тощо. Водночас запровадження новітніх технологій дозволяє підприємцям наблизитися до органів державної влади, місцевого самоврядування, уникаючи певної частини бюрократичних процедур.

Найбільш інтенсивний процес діджиталізації відчувається у тих сферах, які тісно пов'язані зі споживачем [1, с. 184], до яких переважно належить підприємство. Поряд з безперечними вигодами, постають нові виклики та проблеми, пов'язані з необхідністю формування у суб'єктів різноманітних відносин відповідних компетентностей. До того ж цифрові компетентності стають настільки глобальним поняттям, що виникає потреба у їх диференціації. На певну окремішність претендують, на нашу думку, цифрові правничі компетентності, які ми характеризуємо як усвідомлене та ефективне використання цифрових технологій при вирішенні юридичних питань у

професійній діяльності та у приватному житті людини. У свою чергу правничі компетентності підприємців в умовах цифровізації, за нашим переконанням, включають комплекс напрямів професійної діяльності щодо налагодження зв'язків з приватними та публічними стейкхолдерами за допомогою прогресивних технологій та засобів зв'язку задля утвердження принципу свободи підприємництва, що може бути реалізована виключно у правовому полі.

Система правничих компетентностей в умовах цифровізації для крупних і дрібних підприємців має свої відмінності. Якщо у великих та середніх підприємців можуть бути наймані особи, які на професійних засадах займаються і технічними, і юридичними питаннями, то дрібним підприємцям доводиться опановувати діджитал та правничі новації самотужки. Для формування зазначених компетентностей постає декілька можливих траєкторій руху: здобуття у закладі вищої освіти, шляхом підвищення кваліфікації, через самоосвіту. Перші два варіанти є, здебільшого, найгрунтовнішими формами, оскільки передбачають контрольованість процесу професійними викладачами або коучами. Проте самоосвіта – найперспективніший спосіб. І завдання двох перших форм в ідеалі має бути направлене на підготовку особи до самостійного розвитку. Тим більше, коли мова йде про юридичні норми, які доволі швидко змінюються, та діджиталізацію, що прогресує ще більшими темпами.

Майбутнє підприємництва – справа молоді. На ринку з'являються підприємці, що належать до покоління «Z» (за теорією поколінь Штрауса і Хоува), які суттєво відрізняються за цифровими компетентностями від покоління «Y», а ще більше від покоління «X». Вони також є сприйнятливішими до засвоєння правничих компетентностей у їх діджиталізованій частині. У міленіалів (покоління «Y») перед молоддю є свої переваги: досвід взаємодії у сферах публічного і приватного права, розуміння психології особистості (оскільки за «цифрою» завжди знаходиться жива людина – носій правосвідомості), практика вирішення правових конфліктів. У старшого покоління (покоління «X») досвіду і практики ще більше, ніж у міленіалів, проте, переважно, суттєве відставання у цифрових компетентностях.

Через природній консерватизм право довгий час користувалося беззаперечним авторитетом та було найвпливовішим соціальним інститутом. Через це право повільно реагує на різкий розвиток технологій декількох останніх десятиліть. Поступово збільшується розрив між суспільними потребами в регулюванні нових правовідносин, цифровізації традиційних правовідносин та можливостями права і готовністю реагувати на такі виклики публічної влади. В. Б. Наумов зазначає, що розрив став помітним на рубежі віків, на етапі розвитку інформаційних технологій та глобальної мережі Інтернет, і був пов'язаний, по-перше, з недооцінкою значимості інформації у суспільних відносинах і галузі інформаційного права в цілому та, по-друге, з нереалізованою державами можливістю укладення міжнародно-правових угод [2, с. 5].

Поступово, але діджиталізація дістається юридичної сфери. У зв'язку із тотальною цифровізацією трансформація підлягає право як система юридичних норм, юридична практика, юридична наука, юридичні знання (правничі навчальні дисципліни). Перспективні позиції на галузевому рівні по діджиталізації належать фінансовому праву в частині взаємозв'язків Державної фіскальної служби з підприємцями як платниками податків. Найбільш успішним прикладом сучасної вітчизняної платформи у фінансовій сфері є впровадження та розвиток системи державних електронних закупівель «ProZorro», що використовується як сховище бази даних, процесінговий центр для проведення аукціонів, електронні торгові майданчики для необмеженої кількості приватних власників. Ще одним флагманом має стати адміністративне право, наприклад, у частині запровадження в діяльність органів виконавчої влади практики надання електронних послуг. З 2015 року у процес діджиталізації включено процесуальне право, наприклад, щодо можливості відслідковування інформації про стадії розгляду судових справ.

Отже, ми живемо в період четвертої промислової революції, яка передбачає поєднання автоматизованого виробництва, виробничих технологій, обміну даних в єдину систему, здатну до саморегулювання з мінімізацією людського втручання. Вона сприяє збільшенню обсягу інтелектуальних прав та необхідності їх захисту у діджиталізованому суспільстві. Найбільш актуальними ці два взаємопов'язані процеси виявляються для підприємців як рушійної сили цифрової економіки. Отримання правничих компетентностей, обумовлених загальною цифровізацією, вимагає від підприємців додаткових, але вкрай важливих для конкурентоспроможності зусиль.

Список використаних джерел

1. Устенко М. О., Руських А. О. Діджиталізація: основа конкурентоспроможності підприємства в реаліях цифрової економіки. *Вісник економіки транспорту і промисловості*. 2019. № 68. С. 181-192. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vetp_2019_68_22 (дата звернення: 20.03. 2020).

2. Наумов В. Б. Право в епоху цифрової трансформації: в пошуках рішень. *Російське право: Образование. Практика. Наука*. 2018. № 6. С. 4-11. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/pravo-v-epohu-tsifrovoy-transformatsii-v-poiskah-resheniy> (дата звернення: 20.03. 2020).